

Ιστορία - 28η Οκτωβρίου

ΔΙΑΓΕΞΕ ΚΟΣΜΟ

Εξώφ.: Λόττι Πέτροβιτς-Ανδρουσοπούλου

Ένα επετειακό αφιέρωμα
με αφορμή το βιβλίο της
Λόττις Πέτροβιτς-Ανδρουσοπούλου

ΕΙΜΑΣΤΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ
www.patakis.gr

Τραγούδι για τρεις

28^Η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2020 - ΕΝΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ ΕΠΕΤΕΙΑΚΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Αγαπητοί εκπαιδευτικοί,

Φέτος, που η επέτειος της 28ης Οκτωβρίου θα εορταστεί ξεχωριστά για κάθε σχολικό τμήμα, μας δίνεται η ευκαιρία να σας προτείνουμε μια σειρά απλών δραστηριοτήτων που βασίζονται σε λογοτεχνικά βιβλία και θα σας δώσουν τη δυνατότητα να οργανώσετε ένα διαθεματικό αφιέρωμα στο Έπος του 1940 και στον αγώνα των Ελλήνων. Στόχος μας είναι να φέρουμε τα παιδιά σε επαφή με τη μνήμη και την Ιστορία όπως την κατέγραψαν μέσα στο έργο τους σημαντικοί σύγχρονοι συγγραφείς. Θέλουμε έτσι να πετύχουμε την ουσιαστική επαφή τους με τα γεγονότα και τα πρόσωπα της εποχής, μιας και η λογοτεχνία καταφέρνει πάντα να χτίσει μια σχέση ενσυναίσθησης ανάμεσα στον αναγνώστη και στον λογοτεχνικό ήρωα.

Το υλικό που σας προτείνουμε βασίζεται στο βραβευμένο βιβλίο *Τραγούδι για τρεις* της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, η οποία έζησε, μελέτησε και ερεύνησε τα γεγονότα της κατοχικής Ελλάδας και του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου.

Θα πρέπει φυσικά να τονίσουμε ότι το υλικό αυτό δεν μπορεί να αντικαταστήσει τη διαδικασία ανάγνωσης ενός λογοτεχνικού βιβλίου με όλα όσα αυτή προσφέρει στους μαθητές, αλλά μπορεί να αποτελέσει δημιουργική παρότρυνση προς τον σκοπό αυτό.

Τραγούδι για τρεις

Φιλαναγνωστικό υλικό για ένα διαφορετικό επετειακό αφιέρωμα
στη σχολική τάξη: ΣΤ΄ Δημοτικού & Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου

Περιεχόμενα

- I. ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
- II. Η ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΜΟΙΡΑΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ
- III. ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
- IV. ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕ ΤΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

I. Λίγα λόγια για την ιστορία του βιβλίου

Διαβάζουμε μαζί με τους μαθητές

Μπορεί ένα τραγούδι να σημαδέψει την τραγική ιστορία τριών ανθρώπων; Αυτό ερευνούν να μάθουν η Χριστίνα και ο Φίλιππος. Είναι μαθητές του Γυμνασίου κι έχουν αναλάβει να βοηθήσουν στην ετοιμασία της γιορτής για την 28η Οκτωβρίου. Αρχικά, σχεδίαζαν απλώς να βρουν ανθρώπους που έζησαν εκείνα τα δύσκολα χρόνια, να μαγνητοφωνήσουν τις αναμνήσεις τους από την Κατοχή και να τις παρουσιάσουν στη γιορτή. Βρίσκουν τα κατάλληλα πρόσωπα, αλλά τα όσα περίεργα μαθαίνουν στη διάρκεια των μαγνητοφωνήσεων κινούν την περιέργειά τους. Υποψιάζονται πως υπάρχει κάποιο κρυμμένο παλιό μυστικό και αποφασίζουν να εξιχνιάσουν τι ακριβώς είχε συμβεί.

Η κυρία Ελισάβετ Νόιγκερ, δασκάλα του πιάνου, που η Χριστίνα την αγαπά ιδιαίτερα, είναι ένα από τα πρόσωπα που επιλέγουν τα παιδιά για τις μαγνητοφωνήσεις τους. Ένα άλλο πρόσωπο είναι κάποιος ηλικιωμένος που συναντούν στον λόφο του Στρέφη, κοντά στο σπίτι της κυρίας Ελισάβετ – το ίδιο σπίτι όπου είχε ζήσει τα παιδικά της χρόνια στην Κατοχή. Το δεύτερο αυτό πρόσωπο ήταν μέλος μιας αντιστασιακής οργάνωσης, αλλά αποφεύγει να αναφέρει ποιας ακριβώς, μολονότι διηγείται σημαντικά πράγματα στα παιδιά.

Η κυρία Ελισάβετ, μικρό κορίτσι στα χρόνια της Κατοχής, δείχνει να θυμάται πολλά, δέχεται όμως με δυσκολία να διηγηθεί τις εμπειρίες της. Είναι προφανές ότι κάτι τη στενοχωρεί και τη φέρνει σε δύσκολη θέση. Τα δύο παιδιά καταλαβαίνουν πως υπάρχουν πράγματα που δε θέλει να τους αποκαλύψει, προφανώς επειδή εμπλέκονται άνθρωποι που βρίσκονται ακόμα στη ζωή. Τα όσα προσπαθεί να κρύψει σχετίζονται με την προδοσία και την εκτέλεση από τους Ναζί της νεαρής Όλγας, μιας κοπέλας που συμμετείχε στην αντίσταση.

Η Όλγα ήταν 17 χρονών όταν έφτασαν οι Ναζί στην Αθήνα τον Απρίλη του 1941. Ζούσε με την οικογένεια της Ελισάβετ ως ψυχοκόρη. Στην οικογένεια περιλαμβάνονταν επίσης δύο θείες και δύο νεαροί εξάδελφοι, ο Θεοδόσης και ο Μενέλαος, που ήταν και οι δύο ερωτευμένοι με την Όλγα.

Παρακολουθώντας τις διηγήσεις της κυρίας Ελισάβετ, ο Φίλιππος και η Χριστίνα –μαζί τους και ο αναγνώστης– μεταφέρονται νοερά και παρακολουθούν όλο το χρονικό της Κατοχής,

τον σχηματισμό των αντιστασιακών ομάδων, το ιδεολογικό τους πλαίσιο και τις διαμάχες τους. Ο Μενέλαος ανήκει σε δεξιά οργάνωση, ο Θεοδόσης σε αριστερή. Η διαμάχη τους μεταφέρεται μέσα στην οικογένεια. Ο καθένας τους θέλει η Όλγα να δουλεύει για τη δική του ομάδα. Εκείνη θλίβεται για το μίσος που χωρίζει τις οργανώσεις. Μισεί τους Ναζί, θέλει να βοηθήσει στην αντίσταση, αλλά θέλει τους Έλληνες ενωμένους. Έτσι, αποφασίζει να βοηθάει μυστικά όσο μπορεί και τις δύο πλευρές, όσο επικίνδυνο κι αν είναι κάτι τέτοιο για τη ζωή της.

Ο Μενέλαος και ο Θεοδόσης δεν είναι οι μόνοι που έχουν ερωτευτεί την Όλγα. Ερωτευμένος μαζί της είναι και ο Κώστας, ο τσαγκάρης της γειτονιάς. Μολονότι πολέμησε ηρωικά στο μέτωπο της Αλβανίας, δεν εντάχθηκε σε καμία αντιστασιακή ομάδα. Θέλει να επιζήσει πάση θυσία και εργάζεται σκληρά, γιατί θεωρεί χρέος του να εξασφαλίσει τροφή και προστασία στον μικρότερο αδελφό του Νίκο, ως μόνος προστάτης του. Ο Νίκος, ωστόσο, συνεργάζεται με την Όλγα κρυφά από τον αδελφό του.

Η υπόθεση περιπλέκεται όταν το 1943, με τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας, οι Ιταλοί που βρίσκονται στην Ελλάδα περιέρχονται σε δεινή κατάσταση και διώκονται από τους Ναζί, όπως ακριβώς και οι Έλληνες αντιστασιακοί. Η οικογένεια της Ελισάβετ κρύβει στο υπόγειο του σπιτιού έναν Ιταλό, τον Τζιάννι, όπως έκαναν πολλοί Έλληνες από ανθρωπισμό προς τους πρώην εχθρούς τους. Ο Μενέλαος και ο Θεοδόσης δεν έχουν αντίρρηση. Εκείνος που θυμώνει σε λίγο καιρό με την περιθάλψη του Ιταλού είναι ο τσαγκάρης. Αιτία η ζήλια του, επειδή μαθαίνει ότι ο Τζιάννι γλυκοκοιτάζει την Όλγα.

Στις αρχές του 1944 οι έρευνες των Ναζί για κρυμμένους Ιταλούς εντείνονται. Ο Τζιάννι μεταφέρεται για ασφάλεια σε μια σπηλιά στον λόφο του Στρέφη. Η Όλγα και ο αδελφός του τσαγκάρη αναλαμβάνουν να του πηγαίνουν φαγητό. Ως σύνθημα για να καταλαβαίνει ότι πλησιάζουν έχουν συμφωνήσει να σφυρίζουν τον σκοπό από ένα πασίγνωστο ευρωπαϊκό τραγούδι που το ήξεραν και οι τρεις: Τη «Φλαμουριά» του Σούμπερτ.

Κάποια μέρα, παρ' όλες τις προφυλάξεις τους, οι Ναζί συλλαμβάνουν και τους τρεις στον λόφο. Τους φυλακίζουν και τελικά τους εκτελούν. Είναι φανερό πως υπήρξε προδοσία. Ποιος απ' όλους εκείνους που ήξεραν το κρησφύγετο ήταν ο προδότης;

Τη λύση σ' αυτό το μυστήριο προσπαθούν με κάθε τρόπο να βρουν ο Φίλιππος και η Χριστίνα καθώς συνεχίζουν να συλλέγουν υλικό για τη γιορτή του σχολείου. Και αυτό που αναπάντεχα θα ανακαλύψουν θα βοηθήσει τελικά να μαθευτεί όλη η αλήθεια για κείνη την προδοσία και να ξεδιαλύνει μια υπόθεση που βασάνιζε για χρόνια τους πρωταγωνιστές της.

II. Η συγγραφέας μοιράζεται με τα παιδιά

Η συγγραφέας Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου στέλνει έναν χαιρετισμό στους μαθητές και μοιράζεται μαζί τους λίγες στιγμές που θυμάται πολύ έντονα από την περίοδο της Κατοχής. Βρείτε το βίντεο [ΕΔΩ](#).

Η συγγραφέας προτείνει ένα βίντεο για τον πόλεμο του '40. Μπορείτε να βρείτε το βίντεο [ΕΔΩ](#) και να προβάλετε αποσπάσματα στην τάξη.

Περισσότερα για τη Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου και το έργο της μπορείτε να βρείτε στο www.loty.gr

III. Διαβάζουμε τα παρακάτω αποσπάσματα από το βιβλίο

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ 1

Στις αρχές του Οκτώβρη, ο πατέρας φώναξε δυο τρεις μαστόρους κι έφτιαξε κι αυτός ένα καταφύγιο στο υπόγειο του σπιτιού μας. Ήταν μια μεγάλη αποθήκη χωρίς παράθυρα, με ξύλινες τετράγωνες κολώνες να στηρίζουν γερά το ταβάνι, πάγκους τριγύρω και στις άκρες τσουβάλια με άμμο.

Μια βαριά μυρωδιά κλεισούρας και μούχλας όρμαγε στα ρουθούνια όσων κατέβαιναν να το δουν. "Μη γίνει κανένας πόλεμος", εξηγούσε ο πατέρας.

Και ο πόλεμος έγινε. Όρμησε άξαφνα στα σπίτια μας ένα πρωί, με τις στριγκές φωνές που έβγαζαν οι σειρήνες και ξεσήκωναν τον κόσμο από τα κρεβάτια.

Πετάχτηκα τρομαγμένη. Μπροστά μου, ντυμένη κιόλας, στεκόταν η Όλγα με μάγουλα ξαναμμένα. Στον τοίχο πίσω, το ημερολόγιο με την Ακρόπολη έδειχνε ΔΕΥΤΕΡΑ, 28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940.

- Ο Μουσολίνι και οι φασίστες του θέλουν, λέει, να κάνουν την πατρίδα μας επαρχία της Ιταλίας, ακούς; έκανε αγριεμένη.

Στο διπλανό δωμάτιο, η μητέρα ρωτούσε ξέπνοη:

- Τι θ' απογίνουμε, Άγγελε; Θεέ μου! Τι θα κάνουμε τώρα;

- Τι θα κάνουμε τώρα; ακούστηκε σαν ηχώ η φωνή της θείας Ηλέκτρας.

Είχε ανέβει τρέχοντας την ξύλινη σκάλα, με τη Νεφέλη να σιγοκλαίει στην αγκαλιά της. Πρώτη φορά έβλεπα ταραγμένο κι ανήσυχο το ήρεμο και κάπως αυστηρό πρόσωπό της.

- Θα πολεμήσουμε, αυτό θα κάνουμε! φώναξε ο πατέρας και τα μάτια του άστραψαν. Είπαμε ΟΧΙ στους φασίστες τους Ιταλούς, όπως είχαμε χρέος. Κι αυτό σημαίνει πόλεμο.

Άρχισε να ντύνεται βιαστικά.

- Πρέπει να πάω αμέσως να δω πώς και πότε θα φύγω για πάνω, είπε. Πρέπει να παρουσιάσω το γρηγορότερο. Εσείς να κατεβείτε στο καταφύγιο. Μπορεί να μας βομβαρδίσουν.

- Και στο σχολείο δε θα πάω σήμερα; πετάχτηκα.

- Όχι! Ούτε σήμερα, ούτε αύριο. Έπειτα βλέπουμε...

- Έπειτα πότε; Πόσο θα κρατήσει ο πόλεμος; ρώτησα, να καταλάβω αν θα βαστούσε πολύ τούτο το αναπάντεχο "καθισιό".

- Δεν ξέρω, παιδί μου, με κοίταξε σοβαρά. Στην Ευρώπη έκλεισε κιόλας χρόνος. Εμείς... εδώ... ποιος να ξέρει; Ντύσου τώρα, να πάτε κάτω. Εγώ δε θ' αργήσω.

Δεν κατεβήκαμε στο καταφύγιο. Βγήκαμε στο μπαλκόνι. Έξω χαλούσε ο κόσμος. Άλλοι έτρεχαν κιόλας κατά το κέντρο με συνθήματα και φωνές. Άλλοι σχημάτιζαν πηγαδάκια και κουβέντιαζαν ζωηρά. Μερικές γυναίκες σταυροκοπιούνταν κι αντάλλαζαν τα μαντάτα από τα μπαλ-

κόνια και τα παράθυρα. Τα ραδιόφωνα ακούγονταν ως το δρόμο: "Αι Ιταλικαί στρατιωτικαί δυνάμεις από της 5.30 σήμερον προσβάλλουν τα ημέτερα τμήματα προκαλύψεως της ελληνοαλβανικής μεθορίου. Αι ημέτεραι δυνάμεις αμύνονται του πατρίου εδάφους..."

Ο πατέρας δεν άργησε. Γύρισε, φόρεσε βιαστικά τη στολή αξιωματικού που είχε φέρει μαζί του, κι άρχισε να μας αγκαλιάζει. Κρεμαστήκαμε στο λαιμό του η Νεφέλη κι εγώ. Η μητέρα κι η θεία τον φιλούσαν και τον ορμήνευαν. Εκείνος έλεγε "ναι, ναι, θα προσέχω, μην ανησυχείτε. Εσείς τα παιδιά και τα μάτια σας!"

Έτσι έγινε και μέσα σ' ένα πρωί άλλαξαν όλα - στο σπίτι, στη γειτονιά, στη ζωή μας... Μονάχα ο λόφος του Στρέφη έμεινε ο ίδιος. Αδιάφορος, κι ας βούιζε ο τόπος από εμβατήρια, φωνές και τραγούδια - τα δικά του τα δρομάκια ήταν έρημα. Αδάκρυτος, κι ας έβρεχε δάκρυα στη γειτονιά, καθώς έφευγαν για το μέτωπο οι περισσότεροι άντρες - εκείνος λουζόταν γαλήνια στον ήλιο του "μικρού καλοκαιριού". Αμέριμνος, κι ας ξανάρχισαν το μεσημέρι να ουρλιάζουν πιο άγρια οι σειρήνες και να τρέχει τελικά ο κόσμος στα καταφύγια - εκείνος έμενε ασάλευτος, μέσα στη δική του πέτρινη αιωνιότητα....

Κάθε τόσο και μια νίκη. Χτυπούσαν οι καμπάνες κι όλος ο κόσμος ξεχυνόταν ξέφρενος στους δρόμους και στις πλατείες για να γιορτάσει, να ξεφαντώσει.

- Πάμε κι εμείς! φώναζε η Όλγα.

Και κατεβαίναμε στη μεγάλη πλατεία οι δυο μας, καμιά φορά κι η Νεφέλη, ανεμίζαμε χάρτινα σημαίακια και ξελαρυγγιαζόμασταν στο τραγούδι:

Με το χαμόγελο στα χείλη
παν' οι φαντάροι μας μπροστά...

Χοροπηδούσε η Νεφέλη, βράχνιαζα εγώ, φούντωναν από χαρά τα μάγουλα της Όλγας.

Κάθε φορά και πιο μεγάλο το πανηγύρι. Κάθε μέρα και πιο λίγο το φαγητό. Στο τέλος η Όλγα δε μας κατέβαζε πια στην πλατεία να κουνήσουμε τα σημαίακια μας. Έτρεχε με τη θεία Ηλέκτρα πότε εδώ, πότε εκεί, να βρουν τ' απαραίτητα, τουλάχιστον για μας τα παιδιά. Όπου μοίραζαν τρόφιμα, έστεκαν στην ουρά με τις ώρες. Τις υπόλοιπες, έπλεκαν μάλλινα και κάλτσες για το στρατό, σαν όλες τις άλλες γυναίκες. Και τότε το τραγούδι της Όλγας γινόταν σιγανό, μόλις που ακουγόταν:

"Παιδιά, της Ελλάδος παιδιά, προσευχόμαστε όλες να 'ρθετε ξανά..."

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ 2

...Παραμονή Χριστουγέννων του 1941 μόνοιασαν τα ξαδέρφια μου, πήγαν "κάπου" μαζί και ξε-
τρύπωσαν κάτι πολύτιμο και δυσεύρετο.

- Γαλοπούλες σου φέραμε, τι άλλο θέλεις; είπαν στη μάνα τους.

Και το σπίτι μας μοσχοβόλησε μαγειρέματα.

- Θέλει όμως μάσημα καλό, είπε η θεία Αργυρή, όταν έφερε την πιατέλα με το φαγητό στο τρα-
πέζι. Κάπως περίεργες και σκληρές οι γαλοπούλες αυτές, έκαναν όμως μια σούππα να γλείφεις τα
δάχτυλά σου. Κάποιος παλιός συμπολεμιστής του Μενέλαου, λέει, τις οικονόμησε.

Με τις δυο "γαλοπούλες" και τη νόστιμη σούππα, ξεχάσαμε τρεις τέσσερις μέρες την πείνα μας.
Έπειτα ξαναγύρισε η αγωνία...

Πέρασαν οι διακοπές, ξανάρχισε το σχολείο, και μια μέρα, όταν γύρισα σπίτι, η Όλγα γελούσε,
γελούσε...

- Ακούστε! μας έλεγε ξελιγωμένη. Ακούστε, καλέ, τι έκανε η Ειρηνούλα, το κοριτσάκι που ανε-
βαίνει στο Στρέφη με τ' αγόρια της γειτονιάς! Φύτεψε τις καραμέλες που της έδωσε κάποιος, για
να φυτρώσει, λέει, μια καραμελιά φουντωτή και να έχει καραμέλες για όλους. Βρε, το κουτό! Άντε
τώρα να ξαναβρεί καραμέλες...

Το απόγευμα η Νεφέλη ήθελε να πάμε να δούμε πού είχε φυτέψει τις καραμέλες της η Ειρήνη.
Ο καιρός είχε φτιάξει πια και η Όλγα μάς έκανε το χατίρι.

Χρύσιζε ο ήλιος την κορφή του λόφου, καθώς έγερνε στη δύση, κι εκείνος ρουφούσε αχόρταγα
το μελένιο φως, αδιάφορος για τον πόλεμο, για την πείνα, για τη λίμνη του, που είχε μείνει δίχως
χρυσόψαρα. Μόνο φύλλα από τους ευκαλύπτους αρμένιζαν στο νερό. Και το νερό ήταν τώρα λίγο
και βρόμικο, κανείς δεν φρόντιζε πια να τ' αλλάξει.

- Να! Εδώ τις φύτεψε τις καραμέλες, μας έδειξε η Όλγα ένα μικρό κύκλο με πέτρες πάνω σε
νιόσκαφτο χώμα.

Όμως εμείς κάτι άλλο κοιτούσαμε με κομμένη ανάσα. Τα πέντε παγώνια, οι φίλοι μας, που
μόλις μας έβλεπαν άνοιγαν σαν τεράστιες βεντάλιες τα μεγάλα πλουμιστά τους φτερά με τις γαλα-
ζοπράσινες βούλες, έλειπαν από το κλουβί.

- Κάποιος καλόφαγε, μουρμούρισε η θεία Αργυρή, όταν άκουσε γιατί γυρίσαμε με μούτρα κατε-
βασμένα.

Η Νεφέλη έβαλε τα κλάματα.

- Εδώ φαγώθηκαν άλογα, σκύλοι, γάτες, και θα γλίτωναν τα παγώνια; νευρίασε ενοχλημένος ο
μεγάλος μου ξάδερφος. Δε βλέπετε που πεθαίνουν άνθρωποι, χάνονται παιδιά; Κάποιος θα τα
μαγείρευε, αυτό είναι όλο...

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ 3

Η ευωδιά της άνοιξης δε μεθούσε, φαίνεται, μονάχα τις νεραίδες, για να βλέπουν ωραία όνειρα. Μεθούσε και τους δράκους, για να σκαρφίζονται εγκλήματα ομαδικά.

- Σκοτώνουν κόσμο! έφτασε τρέχοντας την άλλη μέρα ο αδερφός του τσαγκάρη. Στην Καισαριανή! Διακόσιους αγωνιστές!

Το άλλο πρωί ξανάρθε λαχανιασμένος:

- Κάνουν έρευνα στα σπίτια της γειτονιάς! Τον Ιταλό να τον στείλετε γρήγορα κάπου αλλού!
- Πού; κοίταξε η θεία Ηλέκτρα τη θεία Αργυρή.
- Πού; κοίταξε εκείνη τον άντρα της.
- Ορίστε! Ορίστε τα κατορθώματα του γιου σου τώρα, έκανε εκείνος. Να πούμε στον Ιταλό να...
- Στο βουναλάκι! πετάχτηκε η Όλγα. Στο καταφύγιο του λόφου... Όχι, όχι! Εκεί μπαίνουν άνθρωποι, όταν ακούνε συναγερμό. Χώνονται καμιά φορά και τ' αγόρια που παίζουν πόλεμο. Καλύτερα στη μικρή σπηλιά της λίμνης. Έχει και βρυσούλα κοντά. Έπειτα βλέπουμε.

Στη σπηλιά της λίμνης πήγε ο Τζιάννι με ρούχα του Μενέλαου, τα μαύρα γυαλιά της θείας Ηλέκτρας, κι ένα σακούλι με το παγούρι, το φακό, λίγο ψωμί και τη μία από τις κουβέρτες.

Μια φορά την ημέρα συμφώνησαν να του πηγαίνει η Όλγα ή ο αδερφός του τσαγκάρη λίγο φαΐ σε μια караβάνα - ό,τι βρισκόταν και μαγειρεύαμε, μπλιγούρι, φάβα, ρεβίθια...

- Πρέπει να βρούμε κι ένα σύνθημα, για να καταλαβαίνει ο Τζιάννι όταν πλησιάζουμε, είπε η Όλγα.

- Να του σφυρίζουμε τη "Λιλή Μαρλέν" που την ξέρει κι αυτός; πρότεινε ο Νικολάκης.
- Όχι, όχι αυτό, τον έκοψε εκείνη. Κάτι άλλο.

Το "άλλο" που βρήκαν ήταν ένα τραγούδι σημαδιακό, αφού η μικρή σπηλιά βρισκόταν πιο κάτω από τη φλαμουριά μου. Γερμανικό ήταν κι αυτό μα με λόγια σ' όλες τις γλώσσες όμως, που το μάθαιναν τότε όλα τα παιδιά στο σχολείο: Η "φλαμουριά" του Σούμπερτ. Αυτό το τραγούδι το ήξεραν και οι τρεις.

IV. Συνοδευτικό υλικό σχετικό με τα αποσπάσματα

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ 1

> Τα καταφύγια της Αθήνας 1936-40

<https://www.athenssocialatlas.gr/%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF/%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%86%CF%8D%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BD-%CE%B1%CF%82-1936-40/>

> Συζητάμε: Πώς κρίνετε την πράξη του πατέρα να φτιάξει καταφύγιο στο σπίτι ενώ στην Ελλάδα επικρατούσε ειρήνη;

> Το πρώτο ανακοινωθέν

<https://www.youtube.com/watch?v=i4iBNZbs8II>

> Οι σειρήνες χτυπούν

<https://www.youtube.com/watch?v=CFpJslGJ2Ks>

> Ο κόσμος ξεχύνεται στους δρόμους και πανηγυρίζει την έναρξη του πολέμου.

Προβάλετε την εικόνα από τη σελίδα: <https://www.kathimerini.gr/society/836248/28-oktovrioy-1940-sti-gallia/>

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ 2

Μικρό βίντεο με φωτογραφίες από τον Λόφο του Στρέφη

https://www.youtube.com/watch?time_continue=188&v=3ZkOTW6-j5w&feature=emb_logo

Η συγγραφέας για τον Λόφο του Στρέφη: «Ο παιδικός μου παράδεισος»

https://lotypetrovits.blogspot.com/2016/12/blog-post_19.html

> Η πείνα στον πόλεμο

<https://gr.pinterest.com/pin/396809417147161993/>

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ 3

Ακούμε το τραγούδι «Φλαμουριά» του Σούμπερτ,

τον σκοπό του οποίου τραγουδούσαν οι ήρωες του βιβλίου συνθηματικά:

https://www.youtube.com/watch?v=GBvd2_bg1Is

και παράλληλα διαβάζουμε το απόσπασμα 3.